

Comuna, república, democràcia, socialisme.

Joan Tafalla¹

El dia 28 de març es compliran 150 anys de la proclamació/constitució de la Comuna de París. Les efemèrides amb números acabats en zero o en cinc sempre propicien una inflació d'articles commemoratius, sovint rituals i vacus. Sovintegen també textos, articles i tuïts interessats que tracten de recuperar la memòria de determinats esdeveniments emesos per forces polítiques actuals que sovint han abandonat les arrels de la tradició que invoquen.

Les notetes que segueixen a continuació no pretenen portar l'aigua a cap molí de cap opció política present. Pretenen fugir del *presentisme* així com de sol·licitar als fets i als textos històrics coses que ni diuen ni signifiquen. Modestament, tan sol pretenc obrir una reflexió sobre les inter-relacions existents entre comuna, república, democràcia, socialisme.

Comuna vs. comunisme

Comencem per recordar que en francès la paraula comuna vol dir municipi i per tant què signifiquen els mots *comunalisme* i *communards*, que podríem traduir respectivament per *municipalisme* i per *partidaris de la independència del municipi*. És a dir: partidaris d'abolir el centralisme i la burocràcia de l'Imperi i d'una república on la sobirania s'exerciria des dels municipis. D'una república comunal. D'un estat que ja no és un estat.

Altra cosa és el comunisme, concepte que si bé té orígens comuns amb el municipalisme medieval, amb de la comuna rural, amb les comunitats guaraníes, amb la tradició del dret natural, dels anivelladors i cavadors de la revolució anglesa, de Morelly, Mably, Restif de la Bretonne, Babeuf, Buonarroti i Bronterre O'Brien i del cartisme anglès, passant per Considérant o Cabet). Corrents d'una enorme diversitat i riquesa que durant les tres primeres quartes parts del segle XIX convisqueren i es desenvoluparen en el mateix brou de cultiu, com ens ha demostrat el gran historiador Jacques Grandjonc. Però tot i aquests orígens comuns la paraula comunisme acabà, sobretot en el segle XX, designant un fenomen polític derivat d'aquelles arrels però qualitativament divers. Arrelat en la Comuna però divers.

Així doncs quan valorem els fets de la Comuna de París no ens ha de confondre l'amalgama feta durant tota la guerra civil de 72 dies per part del govern i de l'Assemblea Nacional ubicats a Versalles: "... Circula l'absurd rumor de que el govern prepara un cop d'Estat. Allò que ha volgut el govern és acabar amb un Comitè insurrecte quins membres no representen altra cosa que les doctrines comunistes i que portaran a París al saqueig i a França a la tomba". Aqueta mateixa declaració del govern de Thiers, feta el 18 de març de 1871, després de fracassar en l'intent de segrestar els canons de la Guàrdia Nacional, era una *fake news*, un acte de guerra.

¹ Publicat a Catalunya Plural, 29 de març de 2021,

<https://catalunyaplural.cat/ca/comuna-republica-democracia-socialisme/>

Comunistes n'hi havia entre els *communards*, és clar que sí. Però les amalgames no ajuden mai a comprendre la complexitat dels processos socials. Com se sol dir: “ni hi son tots aquells qui hi estan, ni estan tots aquells que hi son”. Entre aquells seguidors de les “doctrines comunistes”, alguns eren membres de l'AIT i d'altres no. I recordem-ho, no tots els membres de l'AIT es poden etiquetar com a comunistes.

Tampoc serveix per a comprendre la realitat pensar que tots aquells *communards* que foren partidaris de “doctrines comunistes” eren lectors del Manifest de 1848 o seguidors de Marx. Més bé n'eren pocs. Molt pocs. Cosa que ens ajuda a valorar encara més l'estil de treball de Marx, que rep els nous esdeveniments producte de l'acció i de la creativitat dels treballadors parisencs, es posa a l'escolta, s'informa diàriament a través de contactes directes i que no pretén dictar des de fora què han de fer els treballadors. Pel contrari, l'acció i la creació del poble fan que la seva teoria política doni un tomb decisiu quan comprèn que la Comuna, com a obra de la classe obrera era la forma política per fi trobada per a la seva emancipació social.

Què era la democràcia segons els communards

Impossible respondre a aquesta qüestió en unes línies breus. En els debats i interpretacions successives s'hi han gastat i rius de tinta i tones de paper imprès. Després de Marx, Engels i Lenin, molts diversos autors abordat el tema: Haupt, Henri Lefebvre, Jacques Rougerie, William Serman, Etienne Balibar, Michaél Lowy ... més recentment Sthatis Koulevakis o Kristin Ross. No sempre llegits amb atenció i encara menys entesos. I avui, en el món del tuït i de la immediatesa i de l'amnèsia política, absolutament oblidats.

Mentre, podem observar una esquerra absolutament cooptada en el món institucional del liberalisme representatiu, emetre tuïts reclamant-se de la Comuna mentre, quotidianament, tant en els seus procediments, mètodes i estil polític practica exactament lo contrari d'allò que permeté els *communards* intentar l'assalt del cel. Veiem dos petits exemples d'allò que vull dir. Quan parlo de la importància dels procediments, dels mètodes i de l'estil de treball polític.

Després de derrotar les tropes de Versalles el Comitè Central dels vint districtes de Paris renuncia al poder fàctic que li donava la seva victòria i decideix convocar eleccions a l'ajuntament, a la Comuna de Paris. En el Manifest que adreça als ciutadans el dia 22 de març el Comitè Central precisa com entén el model polític que ha de regir la república francesa que havia estat proclamada el 4 de setembre, però que seguia en mans de les elits. El Comitè rebutja que aquesta república fora la continuïtat més o menys emmascarada del règim centralista i burocràtic de l'Imperi de Lluís Napoleó. Pel contrari, la comuna, i amb ella la república comunal havia de retornar realment la sobirania al poble:

“Tot donant a la vostra ciutat una forta organització comunal, posareu els primers fonaments del vostre dret, base indestructible de les vostres institucions republicanes.

El dret de la ciutat es tant imprescriptible com el dret de nació; la ciutat ha de tenir, com la nació la seva assemblea que es denomina indistintament, assemblea municipal o comunal o comuna. (...) Els membres de l'assemblea municipal, controlats de forma incessant, vigilats, discutits per l'opinió, son revocables, han de

retre comptes i respondre de les seves accions. Aneu a fundar una assemblea d'aquest estil que formarà una ciutat lliure dins d'un país lliure”.

Dos dies després el Comitè Central en el seu manifest de 24 de març tot cridant els electors a anar a votar, aprofundeix davant la ciutadania quina concepció té de la democràcia i de la república comunal. Llegim:

“ La comuna és la base de qualsevol estat polític, de la mateixa manera que la família és l'embrió de les societats.

Ha de ser autònoma, és a dir, governar-se i administrar-se segons el seu esperit, les seves tradicions i les seves necessitats. Ha d'existir com a persona jurídica que conserva dins del grup polític, nacional i federal, tota la seva llibertat, el seu caràcter propi, la seva sobirania completa, com l'individu al centre de la ciutat.

Per garantir el desenvolupament econòmic, la independència i la seguretat, nacional i territorial, més amplis, pot i ha d'associar-se, és a dir federar-se, amb altres comunes o associació de comunes que formen la nació. Pot triar, com a criteris per a formar-la, entre les afinitats de raça, idioma, ubicació geogràfica, comunitat de records, relació i interessos. (...)

És aquesta la idea comunal que es persegueix des del segle XII, afirmada per la moral, la llei i la ciència, que acaba de triomfar el 18 de març de 1871.

Implica, com a força política, la República, l'única compatible amb la llibertat i sobirania popular. (...) La sobirania del sufragi universal, que es manté sempre amo de si mateix, i que pot ser convocat i manifestar-se incessantment. El principi d'elecció aplicat a tots els funcionaris o magistrats. La responsabilitat dels representants i, en conseqüència, la seva revocabilitat permanent. El mandat imperatiu, és a dir, especificant i limitant el poder i la missió del representant”.

Heu llegit bé: el municipi com a cèl·lula de la societat; allò que successivament anomenaran república comunal. També un sufragi universal que es manté sempre amo de si mateix és a dir que no deixa fer als representants allò que volen; que els lliga curt amb el mandat imperatiu i que els fa responsables i per tant revocables. En aquesta concepció que es tan vella com el republicanisme ensorren les seves arrels les experiències consellistes i de control obrer que varen ser experimentades durant el segle XX. Alguns anomenen això com a democràcia “directa”. Jo crec que és més rigorós anomenar-ho simplement democràcia. Lo demás, ja ho sabem... “li diuen democràcia i no ho és”.

La Comuna de París de 1871 segueix parlant-nos en una llenguatge nítid i transparent. Un llenguatge que no es pot manipular ni reduir a fórmules buides de contingut. Només cal que vulguem llegir la seva història i els textos escrits pels seus membres enganxats per mans humils a les parets de París i defensats fins la darrera gota de la sang, vesada per dones i homes que albiraven un proper temps de les cireres.